

УДК 330.322

Грищенко І.В.
*викладач кафедри гуманітарних і фундаментальних дисциплін
Вінницького навчально-наукового інституту економіки
Тернопільського національного економічного університету*

Вільчинська О.М.
*кандидат економічних наук, доцент кафедри
гуманітарних і фундаментальних дисциплін
Вінницького навчально-наукового інституту економіки
Тернопільського національного економічного університету*

КЛАСИФІКАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ У СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

CLASSIFICATION OF INVESTMENT PROJECTS IS IN MODERN ECONOMIC TERMS

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено спільні ознаки інвестицій, які, як правило, зумовлюють значні вкладення фінансових ресурсів. Відзначено, що віддача від інвестицій може бути отримана протягом певного періоду часу в майбутньому. Оцінка результатів інвестицій обов'язково повинна враховувати такі фактори, як невизначеність і ризик. Інвестиції за масштабом проекту розподіляються на малі проекти, середні проекти і мегапроекти. Найбільш значущими для підприємств є великі комерційні проекти, що мають стратегічний характер і забезпечують стійкий розвиток промислових підприємств та економіки у цілому в подальшій перспективі.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційні проекти, реальні інвестиції, фінансові інвестиції, капітальні вкладення.

АННОТАЦИЯ

В статье исследованы общие признаки инвестиций, которые, как правило, обуславливают значительные вложения финансовых ресурсов. Отмечено, что отдача от инвестиций может быть получена в течение определенного периода времени в будущем. Оценка результатов инвестиций обязательно должна учитывать такие факторы, как неопределенность и риск. Инвестиции по масштабу проекта распределяются на малые проекты, средние проекты и мегапроекты. Наиболее значимыми для предприятий являются большие коммерческие проекты, которые имеют стратегический характер и обеспечивают устойчивое развитие промышленных предприятий и экономики в целом в последующей перспективе.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционные проекты, реальные инвестиции, финансовые инвестиции, капитальные вложения.

ANNOTATION

In the article probed the general signs of investments which as a rule stipulate the considerable investments of financial resources. It is marked, that a return from investments can be got during the certain period of time in the future. The estimation of results of investments must take into account such factors as vagueness and risk necessarily. Investments on scale of project are distributed on small projects, middle projects and large projects. Most meaningful for enterprises are large commercial projects that have strategic character and that provide steady development of industrial enterprises and economy on the whole in a subsequent prospect.

Keywords: investments, investment projects, real investments, financial investments, capital lay.

Постановка проблеми. Управління інвестиціями є основною частиною загальної системи управління соціально-економічним розвитком господарюючих суб'єктів України. Стійкість регіону як системи в довгостроковому періоді

зберігається за достатньої гнучкості управління з боку державних органів влади та узгодженості цілей територіального розвитку. Однією з причин низької ефективності управління регіоном є зволікання під час впровадження інвестиційних рішень із боку органів державної влади в умовах зростання динамічності та невизначеності зовнішнього середовища. Важливим сигналом, що свідчить про наявність проблем в інвестиційному розвитку України, є тенденція до зниження темпів приросту інвестицій до основного капіталу. Державні програми орієнтують територіальні громади на створення відповідних умов для залучення інвестицій (зокрема, іноземних) для забезпечення стійкого зростання вітчизняної економіки. Особливу увагу приділено формуванню сприятливого інвестиційного клімату суб'єктами підприємницької діяльності, у зв'язку з чим актуалізується проблема виявлення об'єктивних специфічних факторів що впливають на інвестиційну привабливість кожного регіону в умовах диференціації економічного простору України. Цілеспрямована дія на фактори інвестиційного середовища здатна підвищити ефективність управління регіональним інвестиційним процесом. Це визначає необхідність удосконалення теоретичних і методичних підходів до підвищення якості управлінських рішень.

У теоретичному плані актуальним є розширення понять стосовно факторів, які впливають на інвестиційне середовище регіону й ефективність інвестиційних процесів, що реалізуються. У методичному плані важливими є формування критеріїв класифікації регіонів України щодо інвестиційної привабливості, розроблення підходів до визначення найбільш значущих складників інвестиційного потенціалу і ризиків у розрізі конкретних економічних суб'єктів України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сутності інвестиційної привабливості та класифікації інвестиційних проектів присвячено праці Р. Барнета, З. Беккера,

Т. Візлера, З. Гошала, Р. Менша, Р. Мінцберга, Э. Менсфілда, Б. Санто, Б. Твісса, С. Фельдмана, Й. Шумпетера, В.П. Баранчєєва, С.Д. Бешельова, Ю.В. Вертакова, Г.Я. Гольдштейна, Л.М. Гохберга, В.А. Кабанова, Н.Ю. Круглова, Н.П. Масленнікова, В.М. Мішина та ін.

Розвиток сучасних концепцій інвестиційної привабливості та класифікації інвестиційних проектів висвітлено в працях Е. Дахмена, Д. Кетелса, Е. Лімера, М. Портера, А. Соліmano, Д. Сольє, С. Фельдмана, М. Енрайта та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У сучасних умовах вітчизняної економіки інвестиційна активність розглядається як певний еквівалент, що визначає потенціал економічного зростання, тому знання основних закономірностей інвестиційного процесу має особливе значення для розвитку підприємства, підтримки його конкурентоспроможності, ліквідності і фінансової стійкості. З позиції забезпечення стійкого економічного розвитку підприємства в умовах фінансово-економічних криз завдання коректної оцінки й управління ефективністю реальних інвестицій актуалізується ще більше.

Мета статті полягає у розкритті особливостей інвестиційних проектів на підприємствах та розробленні їх класифікації на основі аналізу теоретичних розробок і практичного досвіду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні поняття «інвестиції» достатньо міцно закріпилося у нашій свідомості і широко використовується як в економічних інформаційних джерелах, так і в повсякденному житті. Проте в плановій економіці поширеніше було поняття «капітальні вкладення», під яким розумілися усі витрати на відтворення основних фондів підприємства, включаючи реконструкцію, розширення і технічне переозброєння підприємств, що діють, а також будівництво нових [1, с. 29–37; 2, с. 52–54]. У світовій практиці капіталовкладення розглядаються як складова частина поняття «інвестиції» і визначаються як додаткові засоби підприємства, включені за певний період часу до основних фондів. Нині існує досить велика кількість визначень інвестицій, для яких характерні спільні ознаки:

- інвестиції, як правило, зумовлюють значні вкладення фінансових ресурсів;
- віддача від інвестицій може бути отримана протягом певного періоду часу в майбутньому;
- оцінка результатів інвестицій обов'язково повинна враховувати такі фактори, як невизначеність і ризик [3, с. 49–51].

Іноді інвестиції трактуються як акт відмови від негайного споживання благ на користь повнішого задоволення своїх потреб у майбутні періоди. Іншими словами, вкладаючи свій капітал, його власник сподівається на отримання в майбутньому більшого доходу, ніж мав би, реалізувавши його сьогодні. Інша поведінка інвестора є безрозсудною, а з економічного погляду – нераціональною [4, с. 86–87; 5, с. 158–160].

Інвестиційна діяльність як процес є вкладенням грошових коштів, а також практичною реалізацією інвестицій. При цьому довгострокові інвестиції у створення і відтворення основних виробничих фондів підприємства мають форму капіталовкладень.

Капітальні вкладення зумовлюють ухвалення управлінського рішення про довгострокове ризикове вкладення засобів у матеріальні активи підприємства. Ці рішення можуть ухвалюватися в умовах внутрішнього середовища підприємства і впливають на всі напрями діяльності фірми. Таким чином, капітальні вкладення служать для розширення виробничої сфери підприємства шляхом вкладення капіталу в збільшення засобів виробництва.

В умовах ринкової економіки сама сутність інвестицій характеризується деякою подвійністю: з одного боку, інвестиції показують величину акумульованого доходу на цілі накопичення, обсягів інвестиційних ресурсів, тобто на потенційні інвестиційні можливості [6, с. 143–144].

З іншого боку, інвестиції є величиною витрат, що визначають приріст вартості капітального майна. Таким чином, можна зробити висновок, що сутність інвестицій відображає два аспекти інвестиційної діяльності: витрати ресурсів і результати діяльності.

У цілому виділяють два напрями інвестицій:

- інвестиції у фінансові активи;
- інвестиції в реальні активи [7, с. 104–105].

Інвестуючи гроші у фінансові активи, інвестор отримує цінні папери: облігації, акції, валюту й інші фінансові зобов'язання, сподіваючись отримати дохід як за рахунок відповідних виплат (наприклад, дивідендів), так і за рахунок зростання їх вартості (зростання курсу акцій, курсу валюту і так далі). Вкладаючи засоби в реальні активи, інвестор найчастіше сподівається отримати дохід від їх експлуатації.

Основна мета інвестицій – розбагатіти, а отже, бажано на гроші, що були вкладені, отримувати більше доходів, аніж інші, оскільки багатство – поняття відносне [8, с. 63–66].

Якщо говорити про стабільну прибутковість вище середньої, то гра на фондовому ринку (ринку акцій) схожа на гру в держлото. Теорія інформаційної ефективності фондового ринку стверджує, що, граючи на фондовому ринку, отримувати прибутковість інвестицій вище середньоринкової можна лише випадково, проте інвестори купують акції, і причин цьому декілька.

По-перше, вмівши вкладаючи гроші у фінансові активи, зокрема в акції, можна за відносно невеликого ризику отримувати досить пристойний ринковий дохід, який може бути суттєво вищим, аніж прибутковість малоризикових вкладень у державні цінні папери або в банки.

По-друге, на фондовому ринку можна формувати портфелі з різним ступенем ризиків і прибутковості.

По-третє, практично всі фондові гравці не вірять теорії інформаційної ефективності ринку, і свято вірять в те, що за допомогою спеціальних методів аналізу і спеціальних знань ринок можна «обіграти», тобто отримати прибутковість вище середньоринкової, отже, розбагатіти.

З вищенаведеного виходить, що для того щоб мати доходи вище середньоринкових, слід вкладати гроші в реальний бізнес тільки тоді, коли ці вкладення більш прибуткові, ніж альтернативні вкладення у цінні папери. Інакше простіше і спокійніше довірити свій капітал фондовому ринку, де завжди можна вибрати варіанти інвестицій із бажаним рівнем ризику. Крім того, фондовий ринок формує так звану ціну капіталу, яка є одним із ключових показників, використовуваних під час оцінки ефективності реальних інвестицій та ухвалення рішень про доцільність їх реалізації.

Загальне завдання управління процесом розвитку підприємства полягає у забезпеченні стабільного зростання його вартості за порівняльного рівня ризиків. Напрями, темпи і стабільність розвитку підприємства, а також ризику, які безпосередньо пов'язані з розвитком, визначаються можливостями і здібностями підприємства адаптуватися до зовнішніх змін [9, с. 146].

Адаптація до короткострокових коливань кон'юнктури ринку, вміння передбачати і зменшити фінансові ризики, безумовно, важливі для бізнесу. Проте якщо ставити завдання стійкого зростання підприємства на довгострокову перспективу, то без інвестиційних вкладень у розвиток реального виробництва не обійтися.

Відповідно до загальноприйнятих методичних рекомендацій щодо оцінки ефективності інвестиційних проектів та їх відбору для фінансування, можна виділити основні об'єкти інвестицій:

1) грошові кошти та їх еквіваленти (цільові внески, оборотні кошти, паї і частки в статутних капіталах підприємства, цінні папери, наприклад акції або облігації, кредити, позики, застави і тому подібне) – фінансові інвестиції;

2) реальні активи: земельні ділянки; будівлі, споруди, машини і обладнання, а також будь-яке інше майно, що застосовується у виробництві й є ліквідним; майнові права (ліцензії, патенти, свідоцтва на промислові зразки, товарні знаки і так далі) – реальні інвестиції.

У деяких джерелах по напрямках вкладення капіталу (залежно від об'єкту інвестування) виділяють три види інвестицій:

1) матеріальні, або реальні, інвестиції, які пов'язані з придбанням господарюючими суб'єктами матеріальних (реальних) цінностей, зокрема будівель і споруд, передавальних пристроїв, машин і устаткування, додаткових запасів сировини, матеріалів і т.д.;

2) фінансові інвестиції, які пов'язані з вкладенням капіталу в цінні папери (акції, облігації і ін.), до статутних фондів інших підприємств;

3) нематеріальні інвестиції, які пов'язані з придбанням прав на користування природними ресурсами, об'єктами промислової й інтелектуальної власності та ін. До складу нематеріальних інвестицій також можуть бути включені і вкладення капіталу в здійснення наукових досліджень і розробок, підвищення кваліфікації кадрів, інші види інтелектуальних інвестицій.

Отже, на нашу думку, доцільно застосувати таку класифікацію інвестиційних проектів (табл. 1).

Отже, за масштабом проекту вони розподіляються на малі проекти, середні проекти і мегапроекти.

Малі проекти невеликі за масштабом, прості й обмежені обсягами. Прикладами типових малих проектів є: дослідно-промислове облад-

Таблиця 1

Класифікація інвестиційних проектів

Класифікаційні ознаки	Типи інвестиційних проектів				
	Проект	Програма		Система	
За рівнем проекту	Малий	Середній		Мегапроект	
За масштабом (розміром) проекту	Простий	Організаційно складний	Технічно складний	Ресурсно складний	Комплексно складний
За складністю	Короткотерміновий	Середній		Мегапроект	
За вимогами до якості та методами його забезпечення	Бездефектний	Модульний		Стандартний	
За вимогами до обмеженості ресурсів	Мультипроект		Мегапроект		
За характером проекту (рівнем учасників)	Міжнародний (спільний)		Державний, галузевий, місцевий		
За характером цільових завдань	Антикризовий, маркетинговий, освітній		Реструктуризаційний, інноваційний		
За об'єктом інвестиційної діяльності	Фінансовий, інвестиційний		Реальний, інвестиційний		
За метою виникнення проекту	Нові можливості, надзвичайна ситуація		Реорганізація, реструктуризація		

нання, невеликі промислові підприємства, модернізація виробництв, що діють.

Середні проекти займають середнє місце між малими та мегапроектми і залежно від ступеня організаційної та технічної складності проекту можуть бути умовно віднесені до першої або другої категорії.

Мегапроекти – це цільові програми, що містять безліч взаємозв'язаних проектів, об'єднаних загальною метою, обсягами виділених ресурсів і визначеним на їх виконання часом. Такі програми можуть бути міжнародними, державними, національними, регіональними, міжгалузевими, галузевими і змішаними.

Мегапроекти, як правило, мають такі ознаки:

- значно висока вартість;
- капіталоемність (фінансування таких проектів, як правило, здійснюється за допомогою нетрадиційних (акціонерних, змішаних) форм);
- трудомісткість;
- тривалість реалізації;
- необхідність участі в їх реалізації інших країн;
- віддаленість районів реалізації, а отже, потреба в додаткових витратах на інфраструктуру;
- вплив на соціальне й економічне середовище регіону, а також країни у цілому.

Складні проекти передбачають наявність технічних, організаційних або ресурсних завдань, для вирішення яких потрібні нетривіальні підходи і значні витрати.

Висновки. Отже, на нашу думку, найбільш значущими для підприємств є великі комерційні проекти, що мають стратегічний характер і забезпечують стійкий розвиток промислових підприємств і економіки у цілому в подальшій перспективі. Такі проекти відрізняються великою тривалістю, складністю, а отже, вартістю. Оцінка ефективності й управління цими проектами на різних етапах їх реалізації заслуговує на особливу увагу. Внаслідок своєї тривалості такі проекти, як правило, здійснюються в умовах невизначеності, мінливості зовнішнього середовища і пов'язані з високим рівнем ризику, тому саме такі проекти є об'єктом подальших досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Портер М.Э. Конкуренция / М.Э. Портер ; пер. с англ. – М. : Вильямс, 2006. – 608 с.
2. Волкова Н.Н. Индустриальные кластеры США / Н.Н. Волкова, Т.В. Сахно // США – Канада. Экономика, политика, культура. – 2007. – № 1. – С. 51–68.
3. Управление инновационными проектами. Методология управления инновационными проектами / Т.В. Александрова, С.А. Голубев, О.В. Колосова [и др.] ; 2-е изд., перераб. и расш. ; под общ. ред. проф. И.Л. Туккеля. – СПб. : СПбГТУ, 2012. – Ч. 1. – 100 с.
4. Оцінка інноваційних кластерних проектів / І.В. Грищенко [та ін.] // Торговля, комерція, підприємництво. – 2015. – № 19. – С. 86–89.
5. Інвестиційно-інноваційний розвиток підприємств в умовах системних перетворень / І.В. Грищенко, Н.В. Білецька, Л.М. Клівіденко // Вісник Львівської комерційної академії. Серія «Економічна». – 2016. – № 50. – С. 157–161.
6. Грищенко І.В. Теоретико-методологічні основи інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств / І.В. Грищенко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 1. – С. 142–145.
7. Колесов С.В. Інноваційно-інвестиційний потенціал підприємства: методологічні підходи до сутності та оцінки / С.В. Колесов, В.І. Кривда // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – Вип. 5(96). – С. 103–110.
8. Йохна М.А., Стадник В.В. Экономика и организация инновационной деятельности / М.А. Йохна, В.В. Стадник. – К. : Академия, 2005. – 400 с.
9. Грищенко І.В., Балахонова О.В. Система забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств / І.В. Грищенко, О.В. Балахонова // Шляхи активізації інноваційної діяльності в освіті, науці, економіці. – 2016. – Т. 1. – С. 145–147.
10. Грищенко І.В., Денисюк О.М. Структурна модель інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства / І.В. Грищенко, О.М. Денисюк // Шляхи активізації інноваційної діяльності в освіті, науці, економіці. – 2016. – Т. 1. – С. 147–149.
11. Богдан Т. Трансформація національної системи контролю руху капіталів в умовах реформування міжнародної фінансової архітектури / Т. Богдан // Фінанси України. – 2013. – № 7. – С. 18–32.
12. Геєць В.М. Нестабільність та економічне зростання / В.М. Геєць ; НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. – Київ, 2006. – 344 с.
13. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж.М. Кейнс. – М. : Гелиос АРВ, 2002. – 352 с. (Сер.: Классика экономической науки – XX век).
14. Майорова Т. Інвестиційна діяльність : [навч. посіб.] / Т. Майорова. – Київ : ЦУЛ, 2003. – 376 с.
15. Сидорова А., Анісімова Г. Кількісна оцінка узгодженості інтересів суб'єктів іноземного інвестування / А. Сидорова, Г. Анісімова // Економіка України. – 2012. – № 3. – С. 49–59.
16. Френклін Ф., Філіпенко А. Міжнародна торгівля та інвестиції / Ф. Френклін, А. Філіпенко ; пер. з англ. – Київ : Основи, 1998. – 743 с.
17. Інвестиції / У.Ф. Шарп, Г. Александер, Дж. Бейли ; пер. с англ. – М. : Инфра-М, 2007. – 1028 с.
18. fDi Markets Note: Percentages rounded up/down [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fdiintelligence.com/registration>.
19. The fDi report 2016. Global greenfield investment trends / The fDi report 2016 global overview [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fdiintelligence.com/registration>.
20. Tuerk E. Foreign Direct Investment policies / Joint Vienna Institute, UNCTAD. Harnessing FDI for sustainable development: UNCTAD police tools. Vienna, 2016.
21. Matija R. FDI and Catching-Up: Seminar at Joint Vienna Institute / University of Ljubljana and IMAD. Vienna, 2016.
22. The website of the European Bank for Reconstruction and Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ebrd.com/what-we-do/economic-research-and-data/data/forecasts-macro-data-transition-indicators.html>.
23. Economy Rankings / The World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.doingbusiness.org/rankings>.
24. Овчаренко Д. Україна інноваційна: на п'яти наступають сусіди / Д. Овчаренко // Дзеркало тижня. – 2016. № 47 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gazeta.dt.ua/business/ukrayina-innovaciyna-na-p-yati-nastupayut-susidi_.html.